

Мальвіна Воронова

ФУНКЦІЇ, ПРИНЦИПИ ТА ФОРМИ ПОЛІТИЧНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Досліджено функціональний діапазон політичної журналістики, а також її принципи та форми. Проаналізовано найбільш яскраві жанри сучасної політичної журналістики, представлені у вітчизняних та світових виданнях. Особливу увагу приділено жанру політичного портрета та його різновидам.

Ключові слова: журналістика, політика, інформація, політичний портрет.

Исследовано функциональный диапазон политической журналистики, а также ее принципы и формы. Проанализированы наиболее яркие жанры современной политической журналистики, представленные в отечественных и мировых изданиях. Особое внимание уделено жанру политического портрета и его разновидностям.

Ключевые слова: журналистика, политика, информация, политический портрет.

The scientific article is devoted to the study of functional range of political journalism, as well as its principles and forms. It analyzes the most vibrant genres of contemporary political journalism presented in the national and international publications. Particular attention is paid to the genre of political portrait and its varieties.

Key words: journalism, politics, information, political portrait.

Актуальність наукової розвідки обумовлена необхідністю узагальнення основ політичної журналістики як особливого різновиду професійної діяльності. Наукова новизна пов'язана із комплексним і системним науковим поглядом на функції, принципи та форми політичної журналістики. Метою наукового аналізу є виявлення засад діяльності політичного журналіста.

Політична журналістика — суспільна діяльність зі збору, опрацювання та поширення актуальної політичної інформації через пресу, радіо, телебачення, Інтернет [3]. Підкреслимо, що це — сервісна професійна діяльність, ресурсом якої є політична інформація. Політичний журналіст завжди стоїть на сторожі інтересів суспільства, будучи, за словами відомої української журналістки Ю. Мостової, «розвідником» від народу. Послуга, яку здійснює політичний журналіст, полягає у донесенні інформації своїм споживачам — су-

спільству та владі. При цьому як професіонал він повинен: 1) критично оцінювати владу та її дії, обстоюючи інтереси громадськості; 2) транслювати потреби й проблеми суспільства представникам влади.

За концепцією В. Шкляра, принципи політичної журналістики включають гуманізм, демократизм, захист загальнолюдських цінностей, народність, патріотизм, масовість, культивування національної гідності, точність, об'єктивність, коректність, правдивість та аргументованість [5]. Цей перелік можна доповнити принципом планетарного бачення політичних процесів, а також концептуальними принципами К. Поппера — політичним історизмом та соціально-політичною інженерією, екстраполюючи їх на журналістику [4]. Вони не тільки дозволяють бачити політичні тенденції у світовому та історичному розрізі, а й спонукають журналістів оцінювати політику з погляду її практичної ефективності.

Політична журналістика в сучасних політико-інформаційних умовах має виконувати чотири найважливіші функції: 1) інформування (політичний журналіст оприлюднює важливу для життя суспільства політичну інформацію; суспільство, керуючись нею, формує своє уявлення про політичну картину дня); 2) артикуляції (ЗМІ не лише повідомляють політичну інформацію громадськості, а й дають можливість їй висловити свою реакцію через зворотний зв'язок); 3) соціалізації (ЗМІ віддзеркалюють поточний політичний момент, але разом з тим тлумачать його, доступно і ясно інтерпретуючи значення політичного факту для суспільства); 4) критики й контролю (збираючи та узагальнюючи політичну інформацію, ЗМІ є експертами, які бачать політичну картину дня чіткіше, ніж самі політики; отже, критикувати, контролювати владу, захищаючи суспільні інтереси, — їх основна функція).

Окремо варто відзначити функцію політичної реклами, яку ЗМІ реалізують відкрито (розміщуючи матеріали в рубриці «Політична реклама») або приховано (подаючи іміджеві політичні матеріали без маркування).

Уся сукупність матеріалів політичної журналістики розподіляється між ЗМІ та розрізняється за різноманітними формами текстів, сюжетів, програм. За форматом політична журналістика розподілена на газетно-журнальні публікації, електронні тексти політичного

характеру, політичні збірки та книги, політичні радіо-, телесюжети та програми, а також політичні блоги. Своєю чергою, серед газетно-журнальних публікацій найбільш виразними жанрами є: **політична цитата** (точно зафіксований афористичний вислів політичного (громадського) лідера, який містить парадокс або наочну суперечність; супроводжується у пресі фотографією чи карикатурою); **політична анкета** (ця популярна форма громадсько-політичних часописів є різновидом політичного інтерв'ю, яке подається у вигляді «питання—відповідь»; супроводжується у пресі фотографією реципієнта); **газетний політичний вірш** (сатирично заримоване чи ритмізоване узагальнення актуальної суспільно-політичної проблеми чи явища; політичний газетний вірш демонструє сконцентрованість і образність авторської думки; його мета — загострити політичну проблему); **політичний репортаж** (одна з найбільш виразних текстових форм, завдання якої — унаочнити, візуалізувати політичну подію; у ньому широко використовуються портретні, екстер'єрні, інтер'єрні замальовки, мовленнєві ілюстрації, аналогії, порівняння; основна вимога до тексту політичного репортажу — динамізм, який досягається швидкою зміною зображуваних об'єктів і суб'єктів події); **політичний огляд** (сутність політичного огляду — широко охопити політичні події, явища, проблеми, пов'язані певним принципом (тематика, сфера, хронологія); політичний оглядач повинен не лише провести аналіз, а й простежити тенденцію); **політичне інтерв'ю** (популярний політичний текст, в основу якого покладено метод інтерв'ю; залежно від мети політичне інтерв'ю може бути інформаційного, аналітичного або портретного характеру); **політична авторська колонка** (авторський текст політичної проблематики, в якому узагальнюються політичні процеси на тлі актуальних політичних подій; автор колонки повинен бути авторитетним, впливовим журналістом, думка якого є цінною для суспільства; для політичного колумніста важливо мати репутацію, систему поглядів на політичне й соціальне життя, а також виразний характерний стиль); **політичний портрет** (метою політичного портрета є відтворити образ політичного лідера).

На останньому популярному жанрі — політичному портреті, який демонструє політику «в обличчя», — варто зупинитися детальніше.

Політичний портрет є аналітико-публіцистичним жанром, в якому твориться образ політичного діяча (партії, суспільного руху) на тлі гострої актуальної політичної ситуації.

Це один із унікальних жанрів політичної журналістики, який перебуває на перетині суспільних, політичних та журналістських інтересів. Основною функцією цього жанру є формування громадської думки щодо вітчизняного та зарубіжного політикуму. Політичний портрет відтворює політичне життя світу в особистостях.

Професійно створені, якісні політичні портрети містять посилення на достовірні інформаційні джерела; коментарі експертів-політологів та політичних опонентів; історичний і компаративний аналіз політичної кар'єри героя та комплексний аналіз політичної ситуації в країні.

Під час роботи над створенням політичного портрета автори детально вивчають політичну біографію героя, його політичні та бізнес-інтереси, політичний ресурс (партію), реальний чи потенційний електорат, стратегію і тактику (якщо політик довго перебуває в політиці). Окремо досліджуються джерела зовнішнього тиску на політичного діяча, наприклад зв'язки з закордонними організаціями, партіями чи корпораціями. Аналізуються джерела внутрішнього впливу: економічний, адміністративний тиск чи тиск партійних авторитетів. Автори політичних портретів працюють над тим, щоби побачити і відтворити зміст політичної місії свого героя, його державотворчу спроможність, а також потенціал у подальшому політичному житті країни.

Журналісти, що працюють у жанрі політичного портрета, широко використовують політичний психоаналіз, який застосовується для «дослідження політичного лідерства, політичних режимів, політичної поведінки, політичної культури» [1, с. 233]. Психоаналітичний метод найбільше використовується у вивченні політичного лідерства. Виокремлено два напрями психоаналітичних досліджень: психобіографічний та психоісторичний. «З позиції психобіографії коріння лідерства слід шукати у сфері несвідомого особистості, в особливостях дитячого й юнацького розвитку. Тому в рамках цього напрямку значна увага приділяється впливу ранніх періодів життя (біографічним особливостям) на структури несвідомого особистості...» [7].

Психоісторію цікавлять несвідомі механізми поведінки особистості в контексті соціальних та політичних подій, «точки перетину» індивідуальних і соціальних несвідомих травм.

Інформаційним тлом політичного портрета, на яке спирається журналіст, є: 1) офіційні біографії політичних діячів; 2) політичні програми, політичні праці; 3) витяги із протоколів партійних засідань, записи засідань парламенту, записи телевізійних політичних сюжетів, інтерв'ю, ток-шоу; 4) уся сукупність надрукованих інтерв'ю з політиком; 5) архіви преси, що дозволяють відтворити політичну біографію у русі часу; 6) авторське інтерв'ю; 7) коментарі політичних опонентів; 8) коментарі політологів; 9) опитування соціологічних інститутів, що проводяться для визначення політичного рейтингу, електорату тощо.

Методи, якими послуговується журналіст під час роботи у жанрі політичного портрета, включають: 1) системний аналіз (аналізується кар'єра політика в історичних, політичних, особистісних обставинах); 2) порівняльний аналіз (порівнюються різні періоди політичного життя персонажа з метою визначення його ідеологічної послідовності, наявності стратегії розвитку держави, устрою, стійкого чи нестійкого політичного світогляду); 3) психологічний аналіз (психобіографічний та психоісторичний) (оцінюється персонаж з точки зору відповідності його політичного характеру тим політичним завданням, які він публічно висуває); 4) прогностичний аналіз (пропонується гіпотеза щодо подальшого розвитку політичної кар'єри персонажа).

В організації тексту політичного портрета використовуються два типи композицій. Перша — дискретна (розірвана, подрібнена) — композиція передбачає, що за межі короткого тексту аналітичної портретної замальовки виносяться окремі елементи: дос'є, резюме, прогноз, коротка біографічна довідка, коментар політолога чи політехнолога, блиц-інтерв'ю з героєм. Друга — континуальна (суцільна) — композиція демонструє єдність усіх текстових елементів.

Континуальна композиція має багато різновидів, назвемо декілька типових моделей. Модель перша будується за логікою причинно-наслідкових зв'язків, в її основі — авторська теза/версія/проблема, до якої автор добирає факти з політичної біографії політика й, аналізуючи їх, робить висновки про політичний характер свого

персонажа. Модель друга базується на хронікально-послідовному принципі оповіді (послідовний, хронікальний виклад політичної біографії і відповідно послідовний аналіз образу, типу політичного діяча). Модель третя створюється за мозаїчним (або асоціативним) принципом (вибрані політичні факти, ключові події в кар'єрі, характеристики, оцінки, що слугують авторській ідеї образу політика).

За дужки політичного портретування В. Шкляр виніс **портрет політика** з його особливою місією: «Створюючи політичний портрет, автор зосереджує увагу на його політичних поглядах і діях у динаміці. Домінанта духовного світу (внутрішній портрет) політика — його політичний світогляд, концептуальні підходи до проблеми влади, суспільства, особистості, участь у справах держави, визначення форм, завдань, змісту державної діяльності...» [2, с. 265].

У політичному портреті політик виступає як політична фігура, уособлюючи якість політичного життя, а в портреті політика — як особистість, персоніфікуючи політику. Портрет політика — це публіцистичний жанр, в якому твориться образ політичного діяча шляхом вивчення рис його характеру, цінностей, світогляду, з метою виявлення індивідуальності.

Працюючи в жанрі портрета політика, автори вивчають особисту біографію героя, його світоглядні позиції, політичні цінності, етичні принципи, які він сповідує. Вони цікавляться, як саме їхні герої розуміють сутність і проблеми влади, позачасовий зміст політики та держави, детально аналізують його дитинство та юність, аби віднайти духовний стрижень особистості. Зрештою, кінцевою метою політичного портретиста є відтворити характер особистості таким чином, щоби читач сам міг екстраполювати його на політичну діяльність.

Портрет політика виконує в інформаційному дискурсі функції: 1) неактуалізованого інформування (в основі портрета політика інформація не подієвого, а інтелектуально-світоглядного та особистого змісту); 2) завуальованої реклами (зосереджуючись на особистісних фактах життя, портретисти привертають увагу пересічного читача, охочого до приватної, неофіційної, неформальної інформації); 3) світоглядного просвітництва (у портреті політика зосереджено світоглядні, ціннісні орієнтири політичних лідерів, у контексті конкретної біографії відтворюються, зокрема, питання

влади, владоловства, патріотизму, націоналізму, що створює широкий інтелектуальний фон для читача); 4) розважання (не обтяжені політикою тексти не тільки рекламують і просвіщають, а й розважають читачів).

Домінуючими методами жанру є: біографічний, психологічний та психобіографічний аналіз. Автори вивчають і втілюють у тексті психологічний тип особистості, який проявляється в біографічному факті та зовнішніх ознаках. Вони відтворюють зовнішність політичного лідера з метою психологічного виявлення характерних рис вдачі та унаочнення іміджевих характеристик.

Інформаційне тло портрета політика становлять: 1) архівна інформація, що супроводжує життя кожної особи (табелі, атестати, характеристики з місць праці); 2) автобіографії (якщо такі існують); 3) політичні книги; 4) теле-, а також газетно-журнальні інтерв'ю особистого характеру; 5) бесіди з оточенням (шкільні друзі, сусіди, однокурсники, соратники по політичній боротьбі); 6) авторське інтерв'ю з героєм.

У портреті політика автори переважно використовують континуальну композицію тексту (за межі тексту може бути винесено епіграф або політичне досьє). Найчастіше трапляються хронікальна модель композиції (в її основі — життєва біографія й окремі характеристики, що обрамляють факти) та асоціативна модель композиції (персонаж характеризується вільно, не дотримується послідовності біографії; характеристики і факти добираються відповідно до гіпотези характеру, яку автор припускає стосовно свого героя).

Чеський письменник і публіцист ХХ ст. Карел Чапек відзначав, що «вони на «ти» з багатьма депутатами парламенту, сенаторами і навіть міністрами» і, полюючи на кулуарну інформацію, можуть видатися дещо цинічними у своїх політичних оцінках... Але пишуть вони так, що кожен читач думає: «Яким би чудовим було життя, якби уряд скористався цими статтями...». Так іронічно (і спостережливо!) К. Чапек писав про політичних журналістів [6]. І створений ним портрет політичного журналіста залишається незмінним.

1. *Василик М. А.* Политология : слов.-справ. / Василик М. А., Вершинин М. С. — М. : Гардарики, 2000. — 807 с.
2. *Гриценко О.* Основи теорії міжнародної журналістики / О. Гриценко, Г. Кривошея, В. Шкляр. — К. : ВПЦ «Київський університет», 2002. — 304 с.

3. Дуцик Д. Політична журналістика / Д. Дуцик. — К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2005. — 138 с.
4. Поппер К. Открытое общество и его враги / Карл Поппер ; пер. с англ. под общ. ред. В. Садовского. — М. : Феникс ; Международный фонд «Культурная инициатива», 1992. — 448 с.
5. Чічановський А. А. Політика. Преса. Влада / А. А. Чічановський, В. І. Шкляр. — К. ; М. : Слов'янський діалог, 1993. — 68 с.
6. Чапек К. Как это делается. Год садовода / Карел Чапек ; пер. с чешского Т. Аксель и Ю. Молочковского. — М. : Художественная литература, 1967.
7. Чічановський А. А. Світ інформації: особистість, суспільство, держава / А. А. Чічановський, В. І. Шкляр. — К. ; М. : Слов'янський діалог, 1995. — 52 с.

Алла Бойко

РЕЛІГІЯ І ПОЛІТИКА В МЕДІА:
ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ
МОЛОДІЖНОЮ АУДИТОРІЄЮ

Досліджуються особливості сприйняття релігійної інформації в медіа молодіжною аудиторією.

Ключові слова: *медіа, аудиторія, релігія, політика, ефективність повідомлення.*

Исследуются особенности восприятия религиозной информации в медиа молодежной аудиторией.

Ключевые слова: *медиа, аудитория, религия, политика, эффективность сообщения.*

The specifics of perception of religious information in the media by youth audience has been studied.

Key words: *media, audience, religion, politics, efficiency of message.*

Дослідження реакцій аудиторії на повідомлення медіа сьогодні є однією з найактуальніших проблем для науковців. Так званий ефект повідомлення, який не завжди можливо визначити безпосередньо, разом із тим є віддзеркаленням настроїв і емоцій великих соціальних груп. У цій статті ми проаналізуємо реакцію молодіжної аудиторії ЗМІ на деякі медіаповідомлення релігійної тематики.

Для обґрунтування будь-якої думки варто звернутися до статистики, тож не будемо порушувати цю традицію — статистичні